

Repkény

6. (vissza és előre)

Semmi fájdalom, mondtam is, ha valaki megkérdezett, hisz éppen ez benne az örület, hogy semmi fájdalom. Alattomos a dög. Azt képzeled, minden rendben, csak apróságok vannak, csak apróságok. Itt-ott, ilyen-olyan, megszokottak is, meg újak is jönnek hozzá. Mindig megpróbálkozol ugyanazzal: inni rá egyet, még egyet, lassan így felejtéd, de csak rövid időre. Már mint a sajtásokat, görcsöket, fájdalokat, amelyek biztos csak átmenetiek, gondold. Mindennek közben semmi köze a végzeteshez, hisz az semmit nem fáj, semmit. És közben persze szívod a cigarettát, egyiket a másik után, ha ideges vagy, többet, ha valahogy megnyugodtál, akkor, élvezettel, még többet. Ebből nem gyárt ügyet az ember. Meg a munkához is hozzátartozik. Így gondoljuk, hozzátartozik. A sörhöz a rövid és a cigarettát, a borhoz az időnkénti konyak és a cigarettát, whiskyhez a gyömbér és a szivar, rövid vagy kubai, mindegy.

A munkához is a cigarettát. Mikor téma után koslat az ember, vagy a laborban dekkol, vagy hajtja-hajtja a modellt, egyik beállítást a másik után, ha leteszed a kamerát, mert már remeg a kezed a súlytól, és, úgymond, kifújja magát az ember.

De itt a klinikán, mindazok után, ritka az a megrögzött nikotinista, aki rápöfent szíre-szóra. Én egyetlen ilyen se láttam. Mit mondjak, betojik az ember. Betojik, hogy menten meghal, ha ott folytatja, ahol abbahagyta.

És ekkor már fájdalom is van, hajaj, de még mennyire. Sajog, izzik a seb, roskadozik a rekeszizom. Légszomj, et cetera. Gyógytornászok sündörögnek körül, hogy visszavezessenek a helyes útra, diétásnővérek pislognak rád bizalmasan. Oly étel-italnevek kerülnek terítékre, amikről ezelőtt sohasem hallottál. No meg gyógyszerek, mázsaszám, mindenre pirula és injekció.

Mázkálni nem nagyon tudsz. A beszélgetésekhez néhány próba után semmi kedved. Az olvasás bajos. Zsebrádiód bekrepált, új elem is kéne bele. Minden, ami megszokott volt, problematikus lett. Minden apróság. Először is, hogy hol van? Egyáltalán, hol van?

Pedig eleinte nem hiányzik semmi és senki. Csak később, de mindjárt több minden, egyre több minden.

Ennyiben hasonlít egy nyaraláshoz. Ott is, a végén már a teljes otthonom hiányzott. Nincs az a kényelmes szálloda, ahonnan ne kívánoznék el. Nem is értem, hogy bírták oly sokan, például Heltai és Bródy és Krúdy hosszú-hosszú időn át szállodában? Kényelmes, kiszolgáltnak, na és? A többi? A többi hol marad? Mennyit laktam szállókban magam is, nem egy évben hetente két-három napot, és örömtől repesve hagytam ott valamennyit. Jó helyeket, a legjobbakat. Mert mit tehet egy szállóban az ember? Jól eszik, kivált tekintélyes reggeliket, amit otthon általában hanyagol az ember. Sokat iszik, többet, mint otthon, mert mégiscsak tenni kell valamit egész nap. Mindezek következtében sokat alszik, heverészik, mert a szobák másra nem is alkalmasak, csak végszükség esetén merészkedik ki egy ismeretlen városban az utcára. Aztán, hogy egyes

helyszínekre többször is visszatértem, már a város se volt egészen ismeretlen. De a hiány, amit végül mindig éreztem, ettől még kínzó hiány maradt. Pedig azidőtől még nem voltam családos ember. Nem gyerekekhez szaladtam haza. De nem is szaladtam, ez túlzás, a fenét szaladtam, csak eljöttem, otthagytam, és boldog voltam, hogy otthagyhattam. A nyaralás ugyanez. Két hét nem otthoni összezártság, ami a végén még rosszabb, mint az otthoni összezártság.

Itt azonban a kényszer az úr, ezt mindenki érzi és tudja. Kényszer, mint a kötelező katonai szolgálat, mint a börtön, a kitelepítés, a száműzetés, és mint a fegyenc-, vagy a járványtelep. Lehet ellene hőbörögni, meg is teszi úgyszólván mindenki, de ez a hőbörgés gyenge lábakon áll. Mert aligha fűti jogos igazságérzet a felháborodást. Így a hőbörgő viszonylag gyorsan lecsendesedik, és fejére húzza a takarót. Örül, ha altató nélkül aludni tud. De ha csak azzal, az se utolsó.

Különben, úgy istenigazában, nem jut eszembe semmi. Hosszan, semmi. És így is elkopnak a napok, lassan persze, de kopnak, határozottan kopnak, a legszükségesebb intermezzók mellett, csekély energiárfordítással. Több nem is igen volna, azaz még nincs, majd lesz.

Vegetálás, ez dukál most. Semmi szembetűnő teljesítmény! Fal mellett lopakodó, csak a legszükségesebbre szorító élet, távol a luxustól, azaz mindennemű művészettől.

Szegény Berda Jóskát mégis utolérte a vegetatív költészet vádja, gyomros és vastagbeles témáinak túltengése miatt, és mert a tökfeknek fogalmuk sem volt, hogy milyen fokú askéta ez az epikureus, ez a hedonista. Mert ki lett volna képes életének javát ágyrajáróként leélni özv. Pákozdi Damasztinné főbérleti hatalma alatt? A legnagyobbak közül ki járt volna télen-nyáron rövidnadrágban hegyet-völgyet, ízletes gombák után szimatolva? Ki mérésztelt volna himnuszt zengen a természet ölen sebtében végzett emberi szükség felemelő perceiről. Ki cserélte volna el az ostrom után a nehezen szerzett amerikai húskonkonzervét avas szalonnára? Bizony, rajta kívül senki!

Igaz, Csibráky, mint Berda legodaadóbb híveinek egyike, csak hosszas meggyőzés után engedte át az avas, de mégiscsak valódi, hamisítatlan szalonját Józsi bácsinak, nem is kicsit röstelkedve, hiszen a cserekonkonzerv sokkal értékesebbnek tartotta. De látva a költő arcának gyönyörűsége földerülését, szemének csillogását, és hallva egy kétségtelen nyelvcsettintést, arra kellett gondolnia, hogy valószínűleg ő még éretlen az ilyesféle árucseré méltó megítéléséhez. Istenem, de rég volt, mikor ezt mesélte!

Igen, itt a klinikán nosztalgikus lesz az ember. Résben. Másrészt a manák, sőt a pillanatnak élő is lesz. Mindkettő rossz képlet. De itt, most, aligha kínálkozik jó képlet, a fel- vagy meggyógyulásba vetett makacs bizakodáson és hiten túl. És ez épp elég, hogy reggel felkeljek, a klozetra kimenjek, elköltsem a hitvány és ízetlen reggelit, bekapjam az utolsó kocka dugi csokoládémat. Hogy egész délelőtt lessem az embert, aki itt újságot szokott árulni.

Csibráky sosem olvasott frissiben sajtót, csak hetek múlva vette kézbe, ha épp eszébe jutott.

– Tudod – mondta egy ízben –, mi a fenét siessék velem, mire megjelenik, már nem tehetek semmit. De a tény hetek múlva is tény marad.

Ebben fenemód igazat adtam neki. De az elvet mégsem tudom követni, e tekintetben is a plebszhez tartozom. Sok mindent meg lehet etetni velem. Ugrom a csengettyűre, mint Pavlov kutyája. Persze nem csoda, hisz kutyajegyű vagyok.

Tulajdonképpen félek a kutyától. Gyerekkoromban meg különösen féltem. Ez mindig eszembe jut. Attól féltem, hogy megharap, ezért nem mertem velük játszani. A dühös csaholástól is féltem, meg hogy a sarkamban jár, belekap a sarkamba, ha nem nézek oda, még inkább, ha odanézek. Volt a házunkban egy rémes, félszemű fehér puli. Beleőrült a szobafogságba, szinte folyamatosan ugatott, és ha végre kiengedték, tébolyodottan száguldozott a házban, a lépcsőházban le-föl, mint a kilőtt ágyúgolyó. Ha pedig gazdája, egy vékonypénzű férfiú, tipikus elméleti ember, pórázt vetett a nyakába, hogy az utcára vigye dolgát végezni, csak hanyatt dőlt, ellentartással, vagy előre rántva és rohanást tudott haladni vele. Mert a piszok dög a házak tövéhez tapadt orral vonszolta őt utcahosszat, mígnem haja égnek meredve összeborzolódott. Röhögni éppen lehetett rajta, de én szánalmat és részvétet is éreztem iránta. Mint ahogy mindenki iránt, aki háziállatának áldozata lett. Nekünk csak törpepapagájunk volt egy darabig, majd – mivel a konyhában állt a kalitkája – egy éjjel gázmérgezésben elhalálozott. Reggelre kelve már holtan találtuk. A szívem nagyon összefacsarodott tőle, mert ha nem is rajongtam érte, megszerettem, és attól fogva hiányzott.

Ide, úgy látszik, tilos behozni kutyát, mert még sehol se láttam, hogy kutyával jött volna valaki látogatóba. Pedig nagyon is elképzelhető, hogy valamelyik sorstársamnak erősen hiányzik már itt benn a kutyája, de mindhiába, ha nem lehet behozni. Tiltja a szabályzat.

Igaz, a szabályzat azt is tiltja, hogy bárki hozzátartozója a kórteremben töltsen az éjszakát, mégis megteszik egyesek. Felelősségre vonáskor az ilyen hozzátartozó képtelenül harcias arckifejezést ölt, mintha betegéért nem csak a saját, de mások vérét is kiontani lenne képes. Továbbá azt is tiltja a szabályzat, hogy gigantikus mennyiségű, és hamar rohadásnak induló gyümölcsöt halmozzanak fel a kórtermekben, de ugyanők ezt is elkövetik, szemrebbetés nélkül. Óriási különbség van tehát tilos és tilos megítélése között, hát még abban, hogy kinek igazán tilos, kinek nem.

Amikor Szombathelyen végre megtaláltuk Csibrákyt, meglepett, hogy egy fehér foltos kórcs kutyáék fekszik a lábainál. Oszkár óvatosan kerülgette, mert aznap akadt már egy kutyakalandja. Emlékezetem szerint sosem láttam Csibrákyt kutyával, ezt ő is megerősítette:

– Nézd Moyzeském, az igazat megvallva akkor szegődött mellém ez az árva, mikor én is árva lettem, amikor Irénkém itt hagyott. Ezzel a jó pofával, Pikknek hívják máskülönben, mégiscsak könnyebb. Nem tudom, miért, de nagyon ragaszkodó, meggyanúsítottam már, hogy Irén lelke költözött belé, ezt is figyelmesen meghallgatta. Különös jószág. Sosem volt kutyám, gyerekkoromban sem, ami ritkaság. Apám nagyon szerette az állatokat, mindenféle állatot, anyám viszont nem engedett be semmiféle

hozzánk. Apám nem erőltette a dolgot, de ha sétálni mentünk, minden szembejövő kutyát megsimogatott, elfogadta a pacsit, engedte, hogy felugorjanak rá, mondom, valószínűleg bolondja volt a kutyáknak is. Most meg én lettem kutyabolond, hatvan év múlva, na, ilyen számárság az élet.

Ami azt illeti, valóban számárság. Érdekes is, miért ragaszkodunk körömszakadtig ehhez a számársághoz? Nincs rá válasz.

Pedig itt aztán különösen aktuális a kérdés. A lemondó, legyintő, legyintető beteg ritka madár, annál több a páciensek közt a kényes, követelőző, akaratos, akarnok, az alkudozókról, kunyerálókról, tarhásokról, kufárkodókról nem is beszélve. És mindez, érthető, a jövő miatt.

Orvos és nővér mindezzel tökéletesen tisztában van.

Például, Csipke átszól a szemközi ágyról:

– Csöngessél már, az enyém nem szól.

– Nem hát, mert nem szól, hanem világít.

– Csöngess már. Elviselhetetlen fájdalom van!

– Nana! Most kaptál fájdalomcsillapítót, várni kell, amíg hatni kezd. Légy türelemmel!

– Nem hat ez. Rosszat adtak. Nekünk mindig rosszat adnak. Csöngessél csak, légy szíves!

– Megtörtént. De ne várj csodát.

Hosszan teltek a percek, Csipke nyögött, jajgatott, nem történt semmi, a kutya se nézett rá, legfeljebb én, mert a frászt hozta rám a kínlódásával.

– Mi baj, Csipke úr? – illetően Móni nővér.

– Elviselhetetlen fájdalomaim vannak, szóljon a doktor úrnak!

– Most kapott fájdalomcsillapítót. Várjon!

– Rosszul rakták be a csövet, szóljon a doktor úrnak! Elviselhetetlen...

– Ne türelmetlenkedjen, Csipke úr, jó? Várjon!

– Valamit elrontott a doktor úr, nagyon fáj!

– Dehogyan fáj nagyon! Minden rendben van, várjon türelemmel, míg hatni kezd a...

– Ez nem hat. Biztos nem hat. Gyenge...

– Maga lenne ilyen gyenge! Nem szabad türelmetlennek lenni!

– De nagyon fáj!

– Majd elmulasztja a... Ki kell várni. Na, pá!

És így megy vég nélkül. Az ember már fel se veszi, de azzal vigyázni kell. Az a legveszélyesebb, a legcinikusabb megoldás. Isten óvjon tőle!

Mitől óvjon még Isten? Az elbizakodottságtól, az esztelen reménytől, a fékevesztett vágytól. Bizony jó lenne, ha ezektől megóvna. De vajon a kedvünkért megteszi ezt a csekély szívességet a jó Isten? Kötve hiszem.

Hangokat hallunk, folyosószerzte, felcsattanó és elhaló hangokat. Türelmetlen és éles hangokat:

– Már egészen jól vagyok és...

– Meg tudnék enni egy nagy tyúkot ültő helyemben...

– Ugyan mit!? Én mindent túlélék.

– Egy hét múlva arra se emlékszem majd, hogy hol voltam annak előtte...

– Micsoda? Én két nappal utána már elszívtam tíz szálalt...

– Ha nem lett volna benn az a fiú, már tegnap éjjel megdöntöttem volna a vöröskét. Nektek nem tetszik?

Pedig mind pocsékul van tulajdonképpen, tehát, ilyen helyzetben mit képzeljek róluk mégis? Mihez kezdjek velük?

Azt hinnénk, hogy a világot a komolyság viszi előre. De komoly ember még véletlenül se akad itt. Sorsunk balkeletjei és bohócai vagyunk, és még mennyi kiábrándítót lehet róla mondani. Bárcsak eszembe jutna ugyanerről valami hősies, valami felemelő mondat, jelző is, de nem, csak olyan, ami lehangoló, leverő lehet. Nekem aztán hiába ajánlgatják, magasztalják a pozitív gondolkodást hasznáival egyetemben, gőzöm sincs, valójában mi lenne az. És főleg, mitől volna pozitív?

Senkit se látok itt például kártyázni, mert abban veszteni is lehet. A kórházban, klinikán nem kártyáznak, nem sakkoznak a betegek. Legfeljebb az orvosok. Azok igen. Keresztretjévényfejtő is ritka. Elegendő nekünk az a rejtvény, amit testünk ad fel, azt se tudjuk megfejteni.

Ha a testi küzdelemre kell gondolnom, ismét Csibráky jut az eszembe, pontosabban édesanyjának a halála, úgy, ahogyan a Bajtársban tőle hallottam. Akkor én még a nagymamám se láttam meghalni, távollétünkben és kórházban történt. Csibráky édesanyja 96 éves volt már, maga kérte, hogy bevigyék, állapota óráról órára romlott. Rendelkezett, hogy a menyé nem látogathatja. A fia, Csibráky pedig történetesen a Mosonmagyaróvár környéki ásatást vezette. Valami úton-módon mégiscsak sikerült értesíteni, hogy haldoklik a mama. A tanácselnök kocsija hozta fel Pestre. Már az elfekvő osztályon talált rá, bedeszakázva, kipányvázva, amelyet eltépni igyekezett az a csontig lesóványodott test. Szemhéjai váladékozva, gyuladtan összeragadtak. Már nem látott. Karjai tele véraláfutással, a zsinéggé sodrott géz metszette belé, nyöszörgő, artikulálatlan hangja kétségbe ejtette fiát. Ott állt az ágy mellett levett kalappal, télikabátban. Nem mert körülpillantani a többi ágyra, elég volt, hogy hallotta a hangokat. Megsemmisült. Megismer, anyuka?, kérdezte, elmondása szerint túl halkán. Nem kapott választ, így közelebb hajolt, de a rémes szagtól visszahőkölt. Nem volt képes az anyja arcába nézni, ő, aki sírok tömegét tárta fel, nem is tett egyebet, mint hogy farkasszemet nézett az elmúlással. Igen ám, de ez az anyja volt, még nagyon is élt, és pokolian szenvedett, úgy, ahogy azt Csibráky előtte el sem tudta képzelni. Látta az apja halálát is, ha egyáltalán látható volt abból valami, hogy délután lefeküdt aludni, amiből nem ébredt fel soha többé.

Tevékeny, akaratos nő volt az anyám, mondta Csibráky, haldoklásában pedig az ereje megsokszorozódott, képes volt az ágyát is mozgásba hozni. Mióta megy ez így, kérdezte a hirtelen előkerült nővért. Már harmadik napja lesz, felelte, szegény, nehezen adja meg magát. A férje tetszik lenni? Csibráky iszonyatosan elszégyellte magát, és most már nem tudta levenni a szemét anyuka arcáról. Nem, a fia vagyok, válaszolta és majdnem sírt, de ő még így is fiatalabbnak hat, mint én, aki halottak között töltöttem az életemet. Én is, tette hozzá s leszegett fejjel elsietett a nővér. Csibráky arra gondolt, hogy elfelejtett ennek a lánynak adni legalább egy tízest. Adni kellett volna egy tízest! Amikor idáig ért gondolatban, a mama egy óriásit kiáltott és lehanyatlott. Azt kiáltotta, hogy BABA. Nem mozdult többé, a teremben síri csend uralkodott.

Amikor kiértem a kórházkapun, mesélte Csibráky, vettem Csongort és gyufát, mert elfogyott. Vettem egy Sportot. A közeli talpasban kötöttem ki, egy deci rumhoz és korsó sörhöz váltottam blokkot. Aztán kértem még egy deci rumra blokkot, hogy ne kelljen újra sorba állni. Az egyik pultnál Frank Janót láttam Hornyánszkyval, nagyon

belemelegedve valami vitába. Hiába törtem a fejem akkor, és később is, most se tudom, ki volt anyámnak BABA.

Szegény jó Csibráky Károly bátyám! A legmeggrázóbb történetet is úgy tudta elmesélni, mintha az objektív törtvény és igazság lenne munkában, ugyanakkor személyes részvétellel mégis, amely részvétről nehéz lett volna megmondani, hol, melyik szavában, mondatában bűjt meg s honnan bűjt elő.

A halál, a halál!

Valaki megtelefonálja, mindig megtelefonálja. Újában kíváltképp, hogy fogytán fogyunk, soraink ritkulnak, vagy hogy mondják?

Mint most Rezek, sietve, rebegősen mondta el, hogy ő is odavan, a legrégebb barátok közül való, a legkülönösebb érzékenységek egyike, a művészet mániákusa, az örök idegen, a más, váratlan és szabálytalan. Gyalogpolgárnak gyarló, ügyetlen, problematikus, festőnek mániákus, egzaltált, álomszerű, lírai és agresszív. Volt valaki, volt, soha többé egy ilyen. Valamiképp sikerült neki közelben tartani minden valódit, az ásványoktól a nagy mítoszokig, és semmit se váltott aprópénzre. Ritkaság. Nála, az ő óbudai lakásukon kerültem össze Ágival, hajaj, már milyen nagyon régen!

Osztálytársak voltak a Radnótiban, egy erős osztályban, tehetséges osztályban. De festő csak belőle lett, és Ágiból az első halott osztálytárs, torokszorító rágondolni. Elég léhán és meggondolatlanul beszéltünk akkoriiban, mindent megengedve magunknak, amit helyesebb lett volna szánkra sem venni. Ebben az intellektuális és hülye játékban persze még a közelébe se tudtunk merészkedni a hamarosan bekövetkező változások horderejének. Éreztük talán, hogy időnként fölibénk tornyosul valami rémisztő bizonyossága a leselkedő veszélyeknek, de akkor még könnyedén elhessentettük magunktól a rémet. Ma, lassacskán már, a rém hessent el bennünket.

Azt mondom, ha nem lenne pálinka, sokan még addig se bírnák, mint így. De szerencsére, az Úr és az emberi bölcsesség összefogása révén van pálinka, mégpedig sok jó pálinka van. Itt persze szó sem lehet semmiféle nyalkatásról, legfeljebb az ember, ahogy Danténál Paolo és Francesca emlékezik a régi szép napokra, a testi és lelki nyomor legrosszabb pillanataiban. Mert ha semmit se lehet, emlékezni akkor is lehet.

De amikor belépek itt a közös vécéhelyiségbe, és megcsap valami hamarjában elszítt, bűzös bagó szaga, amivel itt még jó páran kísérleteznek – nem tudnak lemondani róla –, olyan helyzetet teremtve ezzel, hogy dohányzó szenvedélyem legszebb fejezeteire való emlékezésem menten csődöt mond. Pedig erőltetném a dolgot. Mert váltig ámulok, hogy pár nappal ezelőtt úgy bűjtam ki önmagamból, mint nem-dohányos. Sose hittem volna.

Különben ez a vécé itt, az emberiség szégyene. Hogy egészségügyi intézményben, kórházban, klinikán ilyen állapotú klozetet legyenek képesek tartani, az önmagában is skandalum! Manifesztumnak is beillik: A mi vécénkire biztonsággal járhat megbetegedni!

Ezt a miliót a köveztől határozottan elváló, s így illegő-billegő csészék alól kifolyó, kibuggyanó, gyanús színű és bűzű lé mellett, a kátrányszínűvé érett szarpetytyek sokasága, és az olajlázatba törölt hajdani ujjak barnás csíkja, a piszoárok táján állandósult intenzív húgyszag jellemzi, amely egy rossz minőségű szagtalanító penetranciájával keveredik. Mindez bárkit, húnyt szem-

mel is eligazít arra nézve, hogy hová, az ember megalázásának hányadik bugyrába lépett be. A tartályokból folyamatosan áramló víz a csészében hangosan csobog a vízköves porcelánon vagy a felsebzett, korrodált zománc, felszínén lebegtetni, körbe csavarintja azt a hátra maradt vécepapírdarabot, amit az előző sorstárs utoljára használt.

Nincs az a szomorúság, ami vetekedhetne a személyi integritás kényszerű elvesztésének szomorúságával! Sokan képtelenek elfogadni, hogy ilyesmi egyáltalán bekövetkezhet. Ők azok, akik a véletlen folytán bármiféle helyzetnek urai voltak s maradtak, akiket mindig elkerült a kegyetlen kényszer, ezért azt képzelik, hogy olyan nem is létezik.

Minő csalódás vár rájuk egy napon! Keserű ráébredés lesz, hogy alig is létezik más, mint a kényszer, amiről tudni se akartak.

Most abban vagyunk, hogy várjuk, mikor múlik el „fejünk fölül” a keserű pohár. Várni kell nyugodtan, ezt senki se vitatja. Volt már, hogy várni kellett. Így várták negyvennyolcban az akkori öregek, hogy megbukjanak a bolsevikik.

– Eltarthat ez három hónapot, vagy egy fél évet is – mondta némelyik a téren üldögélők közül, ahogy Mensáros Zoli mesélte. No hiszen! El is tartott vagy fél évszázadot, a fenébe is! Ki gondolta volna? Mégis így történt.

Az okos ember tehát vár, kivárja a végét nyugodtan, ha meg nem hal időközben, mert az megesik néha.

Sok időt töltöttem gyerekként az efféle öregurak között a téren, szerettem őket, és ők is szerettek engem. Meséltek nekem, én is meséltem nekik, nagyokat neveltünk rajta. Rajzoltak nekem a homokba. A botjuk végével, mert mindnek volt botja, nagyon szép botjuk volt. Irigyeltem tőlük. Arra gondoltam, mire én öreg leszek, nem lesznek már olyan szép botok, amilyen nekik van. És ebben, utólag nézve is, igazam lett. Vannak botok, de hitványak.

Úgy voltam ezzel, mint apám bicskájával. Hosszú nyelű, keskeny pengéjű, úgynevezett szalonnázókés volt, csontberakással. Bámultam. Évtizedek múlva sikerült valami hasonlót vennem – apám persze már nem élt akkor –, de nem sok időt töltött el nálam. Valahogy, számár módjára, elhagytam a soproni vonaton. És hiába jártam utána, nem lett meg. Borzasztóan bántott, és az igazság az, hogy bánt még ma is, szégyenkezem miatta.

Apámtól nem is maradt rám a kalapján, fényképeim és egy némely iratán kívül semmi. Illetve, azért feltétlenül ide kell számolnom azt a sok-sok történetet, amit gyermek- és ifjúkorom évtizedei alatt mondott el nekem saját életéről. Mindezek legbecsesebb tulajdonaim ma, anyám hasonló öröksége mellett. Ők ketten, mesteri elbeszélők lévén, filmek sokaságának meséjét hagyták rám a némafilm kezdeteitől fogva. Ezenkívül, az évek során kialakult bennem egy nagyon is eleven benyomás, például a Lugosimoziról, ahová apáék jártak, Tom Mix-, George O'Brian-, Lugosi Béla- és Ivan Mosjukine-filmeket nézni. Úgyhogy, mikor Mándynál mosyanezekről olvastam a Régi idők mozijában, nekem már – apa jóvoltából – minden szó, minden név ismerősen csengett. Tehát, amit sose láttam, az ő révén átéltem mégis.

Ilyen tekintetben tehát el voltam kényeztetve. Komoly adománynak és nagy szerencsének tartom, hogy így alakult. Ebből a készletből nem fogyok ki hőttem napjáig, az egyszer biztos.

Szörnyű azért, hogy minden csak hitványabb lesz. A botok, filmek, az egész élet. Hitványabb lett, mert az emberek lettek hitványak, hitványabbak, mint elődeik és így tovább.

– Nézze – mondta az itteni liftes –, én lassan nem járok sehova. Pedig mindig azt kaptam az asszonytól a fejemre, hogy fontosabbak nekem a haverok, mint ő, vagy a gyerekek, pedig ez abszolút nem igaz. Mindegy. Már a gyerekeket is leszarom, azok is engem. Persze. Máshová meg nem kívánkozom, sose kívánkoztam, nem vagyok se turista, se kórlista, se sipista, semmi. Érti? Moziba, színházba be se teszem a lábam. De a jó haverság hiányzik. Én nem értem az embereket, lassan magamat se. A gyerekek se mennek át egymáshoz, mint a mi időnkben. Mind ott-hon kuksol. A mi időnkben egy ütődöttben több élet volt, mint ezekben. Hát nem, mondja meg? Én nem értem, mi történt? Hétszámra nincs egy nézhető film, semmi, csak ezek a majmok parádéznek, tudja, semmi más, idétlen hülyeségek, baromságok, hát nem? Legszívesebben én is begubóznék, de az asszony megölne, ha nem vinnék haza mindig többet, így is dögvőson vagyunk. Mit szól ehhez, mondja meg?

Képes volt így monologizálni fél délelőtt, persze, ha valaki azért végighallgatta. Ez a valaki rendszerint az egyik takarítónó volt, csontos, darabos cigányasszony, a tisztaság megszállottja. Villogó szemekkel járt-kelt szerszámoskocsiját tolva maga előtt, megvető pillantást lövellve a vizes kövön bizonytalankodó ápoltakra.

– Az én férjecském – így cifrázta – nekem-bikaerős ember, de sose verekszik, mint a többiek. Nyugodt, mindig nyugodt. Várjál csak, Rózsika, azt mondja, várjad ki a végét.

– Ki az a Rózsika?

– Hát én, ki más lenne – mondja széles vigyorral, hogy látni az aranyfogát.

– De hiszen a maga cédulájára az van írva, hogy Johanna. Hogy van ez?

– Mind a kettő én vagyok, és még Amál is.

– A fene a jó dolgát! Már bocsánat!

– Menjen csak vissza lefeküdni, még elég szarul néz ki. A férjecském megenné magát reggelire. A nőcijével egyetemben.

– Nocsak. Mit nem mond!

Fura egy néember, gondoltam, és milyen lehet a férjecském? Biztos valami disznókereskedő.

De nem, klarinétos, mint az később kiderült. Albert Nicholasszal is játszott duóban.

7. (Hédike)

„Hallom, benn vagy! Nem akarok bemenni érted, remélem, nem haragszol ezért rám még jobban. Amúgy hogy vagy? Mert azt hallottam, jól, ahhoz képest, gondolom. Leszoktál a cigiről, azt mondják. El se tudom képzelni rólad. Mert én, tudod, sose cigiztem. De te, borzasztó, hogy mennyit szívtál, többet, mint Anya, sokkal többet. Képzeld el, ma reggel kilenc óra felé csörgött a telefon, és biztos voltam benne, hogy te hívsz. Persze nem te voltál. Tényleg, mikor találkoztunk utoljára? Öt éve? Tíz éve? Nem tudom. Egy-kétszer üzentem neked a Kissel, de sose hívtál fel, igaz, én se hívtalak. Elment az idő, Lacikám, elment. Te nemigen gondoltál rám soha, én meg, megszok-

tam ezt. Így van. Mindig megtaláltad, amire épp szükség volt, van, ezért én is mentem a fejem után, és egyáltalán nem bántam meg. Ismerjük mi egymást, igaz? Sajnos, semmi se úgy sikerült, érted, egyáltalán nem úgy, ahogy gondoltam, és azt hiszem, neked se egészen, ahogy szeretted volna, ahogy mondtad nekem is, hányszor, de hányszor, hajaj! A képeid még megvannak, a napokban is dicsérte valaki a nagyobbikat, de nem emlékszem, ki, pedig alig jön hozzám valaki. Már Fodor Ági se, abszolút senki, én se megyek sehova, csak dolgozni, be a könyvtárba, tudod, hova. De lassan oda se, elmegyek nyugdíjba, mint a húgom, meg a többiek. Ennyi telt tőlem, így is sok, sokkal több, sokkal, bár ezt senki se fogja elismerni nekem. Azt ugyan mondogatják, szinte percnként, hogy: köszönöm Hédikém, nélküled itt semmi se lenne, tudod jól, semmi, de semmi, ez az egész a te műved, Hédikém! De azért a fizetésem éppen ugyanannyi, mint öt évvel ezelőtt volt, azaz éhbér, ha Tibor nem pumpálna belém olykor-olykor egy kis pénzt, semmire se futná nekem. A rezsit se tudnám rendesen fizetni. Ja! Te nemigen tudod, ki az a Tibi, de mindegy, elég rendes, úgy ahogy megvagyok vele. Persze egy örült igazából. Egy mániákus. Tudod, hogy mindig kifogom, most is, naná, de azért rendes, és tényleg nehezen volnék meg nélküle. Egyáltalán nem így képzeltem persze, ezt csak neked írom, kissé félve így is, mert nem akarok én semmit, tőled se, tudod jól, csak éppen ennyit azért be kell vallanom neked. És kár, hogy nekünk nem sikerült egymással semmi, illetve, amikor már majdnem sikerült, akkor romlott el végleg, és igazán, nem tudom, melyikünk miatt. Bennem úgy maradt meg, hogy te rontottad el, de már nem vagyok biztos ebben sem.

Elég sokat olvasok, pedig sokat romlott a szemem az utóbbi időben. De hiába, mit csinál a könyvtáros szabadidejében? Olvas. Mi mást? Ebben a bazi nagy házban csak öregek laknak, és lassan kezdenek kihalni innen-onnan, évenként egy-két lakás üresedik meg ilyenformán. Nagyon rossz érzés ez is, a harmadikról lenézek az udvarra, de közben ezt is látom, meg azt is, amikor ezek, a húgom meg az Öcsi még kicsik voltak, együtt laktunk mind, Apa is élt, Anya is, és nem volt veszekedés. Holott, tudod te, mindig veszekedtünk, nem lehetett kibírni. Ez tette tönkre a legjobb éveimet. Ezért kellett nekem örökösen a Fodor Ágiéknál dekkolni, mert a nagymama ott maga volt a biztonság és nyugalom. Hiába, na.

Nem akartam magamról írni, de mégse tudok mást. Tudom, hogy unod. Nincs mit tenni. Te legalább emlékszel rájuk, ahogy én is emlékszem a tiedre, majdnem mindenkire, apádra legfőképp, pedig háromszor ha láttam. Nem szeretted engem, úgy rémlik, és Tamást sem. Őt te se nagyon szeretted, ő pedig nagyon féltékeny volt rád, pedig nem volt rá semmi oka.

Irtóra elszomorodtam most, írás közben. Remélem, nagyon remélem, hogy teljesen meggyógyulsz, ne csináld ezt velem. Ha rendben leszel, egyszer bejöhetnél hozzám, talán megismeresz még. Addig is, szia és csók: Hédi.”

Táncos a paplanra dobta a levelet, újra megnézte a borítékot. Ezt elhozta valaki egészen a portáig, ott beadta, gondolta Táncos, nem nagy rejtély, hogy ki lehetett. Megnézte, hova hoztak, hol döglődöm, gondolta Táncos. Jól megnézte magának. Mindig ilyen volt, gondolta Táncos. Már nem sokáig leszek itt. Megyek, Isten hírével. Bár már holnap mehetnék! De nem mehetek. A fene egye meg, gondolta Táncos.

A folyosó végi törött ablakhoz ment. Most zajlanak a műtétek, gondolta, épp most, és lenézett a parkra. Ott somfordált a nagyfejű. Igazi vadállat, gondolja Táncos, a rigókat figyelni, képes lenne elkapni egyet közülük. A legfiatalabbat, vagy a legöregebbet, így dukál, de izre finomabb a fiatal, az öregje a kutyanak se kell.

Még jócskán húzódtott a sebe, óvatosan, groteszkül mozgott, de az ellenkezőjét próbálta mímelni, hogy eleve lerázza magáról a gyógytornászokat. Nem sokat nézelődhetett, mert az ágyába parancsolták, jött a csőrös-röntgenes, a mindennapos.

Közben Hédi járt a fejében. Minek jött ide? Miért írt levelet? Évek óta nem látták egymást, minek találkoztak volna? Az ő történetüknek régen vége, nincs miről beszélni, úgy a legjobb, legszebb, ahogy volt. De hogy volt? Végül is, hogy volt igazándiból?

Táncos tudta, nincs válasz az efféle firtatásra. A legfontosabbakra nincs válasz. Amire van, az nem fontos, lényegtelen, könnyű, átmeneti.

Táncos tudja, mi a szerelem, mit ér, mi volt, mi van, és miért hiányzik akkor is, ha egy porcikánk se kívánja újra, se javát, se nyűgét.

Hédi, Hédi. Hédike. De régen volt ez az egész, gondolja Táncos, úgyszólván a gomolygó ősidőkben, még az életem előtt, gondolja Táncos. Persze, jócskán sántít ez az egész. Senki sem érti, látja egyben az egészet, bárhogy adja is a nagyokost. Jó, ha ellát az ember az orra végéig. Az sem garantált. Semmi se garantált.

Hirtelen álmosnak és nagyon fáradtnak érezte magát Táncos. A sorstársak is nyugton, nagy csendben voltak, pillogtak, vagy bóbiskoltak, egy szó hang se hallatszott. Kinn ragyogó napfény, már-már túl szép idő az ápolottnak. Táncosnak nem akaródzott megmozdulni, könyve után nyúlni, amit félbehagyott a levél miatt, hirtelen az érdektelenbe zuhant vissza. A nyitott ablakon által a levegőégre látott, a felhőkre, most éppen egy se volt belőlük, csak a legyek cikáztak a sorstárs gyümölcsöstálja körül. Fájt a háta lapockatájékon, jobb karját behajlítva a feje mögé fektette a párnára, jobb vállat máris. Jóleső bódulat vett rajta erőt és mire felébredt belőle, a szoba már csaknem tele volt látogatókkal. Hozzá most nem jött senki. Felkászálódott, és újra a törött ablakhoz ment. Lenézett a parkra. A sorstárs szokása szerint ismét ott falatozott családja körében, szinte azonnal felsandított az ablakra. Érzékeny fiú, gondolta Táncos, megérzi, ha látják.

A fotós mindig csak néz, jó, ha lát is, de csak ritkán érez, mással van elfoglalva. Látja, ha valami jó, érdekes, egész, izgalmas vagy kiegyensúlyozott. Fénnyel teli vagy fénytelen. Szimmetrikus vagy aszimmetrikus. Harmonikus vagy diszharmonikus.

A többi mintha nem tartozna rá, van efféle érzése a fotósoknak, gondolja Táncos, bár merőben igazságtalan volna ezt betartani. Mégis, egy fotós ne legyen moralista, holott miért ne lehetne az, ne legyen bírása a jelenségeknek, holott óhatatlanul a bírása lesz, így vagy úgy. Ne szépelegjen, kerülje az érzelmességet. Miért? Miért pont ő kerülje? Ne legyen se ordenáré, se pornográf. Miért? Miért van kitiltva? Nincs kitiltva, mondják, csak az olyan önmagát rekesztheti ki a szakmából, a kollégák díszes táborából. Istenem, mennyi kretén, gondolja Táncos, és nagyot fúj, kretének gyülekezete. Alig várják, hogy valakit kitérthassanak maguk közül, ezek a förtelmes és tehetségtelen képmutatók, dedósok, pénzéhes seggfejek.

Ez jutott eszébe a törött ablaknál, miközben derűsen szemlélte, hogy tömi a fejét a sortárs, akinek semmi sem elég, az éjjel még meg akart halni. Aztán kellőképp megfingatta magát, és utána elnyugodott. Kutya baja sincs már. Ezek az emberek saját testükkel is dilettáns módra bánnak. Mint mindennel. Majdnem mindennel.

– Ha visszagondolok – mondta egyszer Tánkos –, rémes, hogy mit kellett kiállnia ennek a Hédiének az úgynevezett udvarlás örvéen. Mintegy örök lázban égve töltöttem fel magamat annak idején új nevekkal, szépségekkel, új evidenciákkal, és mindennel, ami hozzájuk tartozik, majd ezt a számomra sem egészen áttekinthető, emésztetlen kutylékot, nap, mint a nap, a gyanútlan, s főleg erre felkészületlen Hédi elé teregettem, úgyszólván rákényszerítettem, hogy végighallgasson. Aligha lehetett hozzá kedve. Ráadásul kollégái és főnöke a háta mögött röhögtek rajta, illetve nógatták, hogy küldjön el már a fenébe. Minderre én ügyet sem vettem persze. Szegény Hédi, egy szimplább, de célratörőbb udvarlás biztosan jobban tetszett volna neki. Mert ha moziba mentünk is, én folyton magyaráztam, néha még a vetítés alatt is. Egész jól tűrte, azaz ritkán ásított.

Muris pár voltak ők. Illetve, nagyon nehezen váltak azzá. Mert mindig és mindketten másba lettek szerelmesek, mindig mással kötöttek házasságot, és nagyon sok minden történt velük addig, míg végre igazán egymásba szerettek. Ez aztán heves volt, de nem tartott soká. Faképnél hagyták egymást újra, mással kezdtek mindketten, mint már annyiszor. Valami drámai feszültség volt közöttük, ha úgy tetszik, élethosszra kitartóan, szép, de kissé ostoba kicsengéssel, akár irigylésre méltón mégis.

Mindnyájan ismertük Hédit, legalábbis hatvannyolc után, Hédi is ismert mindnyájunkat, a régi bandát, a brancsot, az egész társaságot. Pedig sosem mozgott otthonosan közöttünk és tulajdonképpen elég zárkózott lány volt mindig is. Rendszerint idő előtt lelépett, ha valamibe nagyon belebonyolódunk, de azért szívesen vihogott velünk egy darabig. Voltaképpen Hédi mindenkinek tetszett, de senki se kezdett ki vele a társaságból, tiszteletben tartottuk, hogy Tánkossal ők összetartoznak, még ha nem is

volt közöttük semmi komoly. Így volt ez rendjén.

A magam részéről mindannyiszor megbántam, ha olyan lánnyal kezdtem, aki szemlátomást nem volt szabad, még ha tagadta is. Ebből mindig galiba lett, felesleges féltékenykedés, jelenetek, rengeteg magyarázkodás, lelkizés, üresjárat. Nem szabad engedni az efféle unszolásnak.

– Nagyon ráfáztam a hét végén – meséltem Tánkosnak, még az Ági-korszak kellős közepén –, elhitttem egy lánynak, aki különben borzasztóan tetszett, hogy semmi köze a fiúhoz, akivel a házibulira jött. Régről ismerem a srácot,

Telekessynek hívják, és a közelben laknak. Neked is ismerned kell, az egyik lába gépben van, mert annak idején megkapta a paralízist. Ő megkapta szegény. Szóval kezdtünk nagyon összebonyolódni a sötétben, tánc közben ezzel a csajjal, de egyre jobban zavart, hogy Telek az ajtófélfának dőlve egyre csak minket néz. Szegény feje, később megtudtam, szerelmes volt ebbe a lányba, de az tényleg nem bízta. De akkor is, paralízis, plátói vágyakozás, és még a tetejében az imádott a szeme láttára kikezd az első palival, azaz velem, ez bizonyára sok volt Teleinek. Röhej, de egyetértek vele. A házigazda, Simonits Laci, tudod, borzasztóan letolt engem, hogy elvarjúztam, és éppen Telektől, a nőt, a nőjét, satöbbi. Írtó pipa lettem, mert persze ittam is már. Mondom a lánynak, hogy ezt azért nem kellett volna! Miért? – kérdezte kerekre nyílt szemmel – én az igazat mondtam neked, Telekessy talán más mondott? Nem mondhatott, mert ez az igazság. De bármi volt is az igazság, hamarosan felcihelődtek mind a ketten, és távoztak, éppen úgy, ahogy jöttek. Én meg ott maradtam, mint fekete seggű, a nagy tanulással. De azt se tudom, mi lenne ebben a történetben a nagy tanulás? Semmi.

Tánkos röhögött: Az, hogy pofára estél, ráfáztál a sompolygásra!

Na, hát ez Tánkos! Neki is megvolt persze a nagy pofára esése később, ha nem is Ágival vagy Hédivel, hanem egy újabb szerzettel, hogy jobban fájjon. Fájt is, hónapokig hallgathattam, hogy kitolt vele, és éppen az, akibe minden bizalmát fektette, hogy rázta át, csalta meg szeme láttára, hagyta faképnél őt, aki messze a legrendesebben viselkedett vele az összesek közül. De nemcsak én hallgattam Táncost ekkor tehetetlenül és egyre jobban unva az egészset, de mind a többiek is, az úgynevezett legbizalmasabb barátok. Mindig akadt belőlük legalább öt.

Ez a tavasz már jó tavasz, gondolja Tánkos, legalábbis nekem jó. Lehetett volna még jobb, de annak már január végén, amikor a vizsgálatok befejeződtek, reménye veszett. De rossz, mindennél rosszabb tavasz lehetett volna, szerencsére nem az lett, gondolja Tánkos.

Kissé összezavarodott a levéltől. Nem várta. Másról se,

de hogy épp Héditől jött az első! Fantasztikus, gondolta Tánco. Az efféle gesztusoktól, váratlan felbukkanásoktól, szívmengető nevek olvasásától elszökik az ember idővel, beéri azzal, hogy ridegen tartja magamagát. Az lett mára a megbízható, kis kockázattú, szokható terep. Senki se vadászik rá, könnyen és vidáman minden áttekinthető benne.

Most azonban megszólalt egy másféle hang, régi hang, ám cseppet se kívánt hang. Mégis, mintha medvehájjal kenetnének a talpát, szíve tájékát, elgyengül tőle. A fene ezt a Hédit, gondolja Tánco, miközben a számát keresi. Áh, már rég nincs meg!

Bár nem akarja felhívni. Dehogy. Csak a kíváncsiság. Meg a hiúság, hogy ő mindent megőriz. Frászt! Jól néznék ki! Így is túl sok a név, gondolja Tánco, és túl sok már a kihúzás. Lassan elfeketednek az oldalak.

Éles kontúrjait veszti a múlt, mint egy rosszul beállított, régi felvétel. Jól kivehető, ha elmosódó határ mutatkozik a negatívon, még inkább a kész képen. Minden, ami biztosnak látszott, bizonytalan lett, kétes hitelű, és még kétesebb kimenetelű.

A rontott felvételeknek egy része legalább olyan érdekes és izgalmas, mint épp a legjobban sikerültek, sőt, nem ritkán azoknál még gondolatébresztőbbek is. Nem lehet igazán megmondani, hogy miért. Az azonban tény, hogy közülük a sutaság miatt rontott felvétel csak a legritkább esetben vonja magára a figyelmet, talán, mert nyilvánvalóan kilóg a lóláb. Ahol azonban a jobb sorsra érdemes szándék valami technikai malőrön bukik el, ott hallatlan energia, feszültség keletkezik, és ez nem ritkán groteszk jelleggel, de valódi tüsszel lelkesíti át a felvételt. Az úgynevezett naiv báj ennek nyomába se ér. A szürrealisták első nemzedéke rajongott igazán a vérbeli, rontott felvételekért, fotókért és filmekért egyaránt.

Tánco ismertetett össze egy remek operatőr barátjával, akinek óriási gyűjteménye, valóságos archívuma volt az efféle fényképekből, és bizonyos részeiből időről időre kiállítást rendezett. Tánco rajta volt, hogy egy teljes katalógust és valami reprezentatív fotóalbumot hozzanak össze belőle, de ez máig se sikerült. Annak idején magam is beszálltam az ügybe, de mindhiába. Erre nem futotta a figyelemből és a pénzből se. Magyarozatként kevés, hogy mindez a kilencvenes évek kezdetére esett, ettől még! De a fiaskó igazi oka az volt szerintem, hogy az ötletet senki se érezte a magáénak, így elhárította. A felkínált anyagban nem látták meg a rendkívülit, az eredetit. A véletlen zseniális rendezőelvét az anonimitásban. Ha nincs vonzó név, futtatásra termett figura, a pénzember bevarrja a zsebet. Csak az jön számításba, „akibe érdemes befektetni”, „akit aztán érdemes ejteni”, aki jól jön játékszenvedélyük kiéléséhez.

– Tudjátok, először illegetni kellene magatokat, csak

azután festeni, és pláne kiállítani! – mondogatta Csibráky. – Ezek, akiktől ti segítséget vártok az ügyetekhez, műveletlen emberek, nem tudják megítélni, hogy munkáitokban mi a jó. De ha már behízelegtetek magatokat, utána bármit csinálhattok, jó lesz, egészen addig, amíg vigyáztok arra, hogy miattatok ne csapjanak a fejükre felülről. Mert azon a ponton vége a barátságoknak, pátyolgatásnak, segélyezésnek, futtatásnak. Marad a dzsungeltörvény, akár tetszik, akár nem. De bőven akadnak olyanok, akik sosem hágták át a fő rendezőelvet, éppen ezért karrierjük töretlen, életük sikeresnek mondható. Ezt vegyétek figyelembe okostóbiások!

Szegény jó Csibráky Carlos, oly nagyszerűen tud mindent elméletben, gondolja Tánco, hogyha képes lenne mindet a gyakorlatban is alkalmazni és kamatoztatni, úgy már rég világhírűnek és dúsgazdagnak kellene lennie, nem pedig foltos ülepű, hideg anyaföldben áskálóznak, az óvilág szomorú faggatójának, aki még azt is háromszor meggondolja, hogy mozijegyet váltson kedvenc filmjéhez. Mert az, hogy mindent tud, amit ember csak tudhat, és többnyire tanítványok hada lesi minden mozdulatát, ügyel minden szavára, mindez ugyebár a világnak nem számít semmit, gondolja Tánco a törött ablaknál. Úgy áll ott, mint Utnapistim a csillagvizsgálóban.

Operáló orvosa fogja meg a vállát, hátrafordul, sokat látott szem figyel az arcát, csendesen szól a kérdése.

– Hogy érzi magát?

– Egészen jól, már mehetnékem van. Köszönöm Tanár úr, amit értem tett. Igazán kesztyűs kézzel bánt velem.

Halvány mosoly a válasz. Mosoly egy fáradt, tiszta arcban.

– Jól van – azt mondja –, de még nem engedhetem ki. Ha ilyen szépen viseli, kedden kiengedem. Várjunk csak, mikor is volt? Igen, igen. Tehát akkor kedden, ha minden jól megy. Nagyon örülök.

– Hát még én!

De ezt már nem hallotta a Tanár, továbbment hátrakulcsolt kézzel, kissé hajlottan, pedig legalább öt-hat évvel fiatalabb, mint Tánco. Különben nem sokat tudott róla kideríteni, csak hogy a vitorlázás a szenvedélye. Mint egykori Mestere fiainak, sőt unokáinak és dédunokáinak is.

Egy vitorlabajnok-dinasztia lett belőlük a Balatonon, és a nemzetközi versenyeken is. Talán a Tanár is egy hasonló, de másik dinasztia tagja, gondolta Tánco, de többet nem sikerült megtudnia. Arra viszont kitűnően emlékezett, hogyan dagadt a Mester keble, amint fiai, a versenyek, a Repülő Hollandi-bajnokság kerültek terítékre, szinte áradt a szó abból a hallgatag emberből. Amit Tánco a mai napig tudott a vitorlázásról, azt mind egykori Mesterétől tanulta el, a kitűnő, modern festőtől, aki a Török Pál utcában az esti rajzkört vezette, és korigálta a delikvensek munkáit. Tánco imádta azt a helyet, ki nem hagyta volna a heti három alkalmat, a mindig rendelkezésre álló fej- és aktmodell kínálta stúdiumot. Hihetetlenül színes társaság látogatta rendszeresen a műtermet, ahol olyan kiváló személyiségek fordultak meg, mint László Gyula régész professzor, Veszelszky Béla festő, Laborcz Ferenc szobrász, Böhm Lipót és Hornyánszky Gyula festők és így tovább. De ott ismerkedett meg Tánco a később tragikus sorsra jutott, de akkor még frissen avanszált szobrásznövendékekkel, D. Tutával és barátaival is.

Valójában sosem értettem meg, miért igyekezett Tánco elsajátítani a képzőművészet valamennyi fogását, kitanulni mindazt, ami a mesterség belőle, amikor, látszólag, mint igazán megbecsült, jól boldoguló fotósnak semmi szüksége nem volt rá. Mi ez, ha nem különös becsvágy, különös szenvedély. Az igaz persze, hogy mindig is primán rajzolt, az iskolában versenyeket nyert vele, úgy tartották őt nyilván, még a tanárok is, mint „művészleket”, bár ő maga semmit se utált jobban, mint éppen ezt a szót. És életünk folyamán, ahogy láttam és tapasztaltam valahányszor, Tánco a műtermekben és a kocsmákban érezte magát legjobban (no meg némelyik étteremben és talán még a maradék kávéházak egyikében-másikában), mégis, huzamosabban mindig kénytelen volt úgynevezett polgári környezetben élni és dolgozni, mert sosem volt másra lehetősége. A saját, külön bejáratú műterem örök álom maradt.

Életünk egyik legfájdalmasabb pontját tapintom ezzel, a soha meg nem valósuló, de erős vágyak körét, amely idővel keserűséggé, fanyar vigorrá alakult át, és kézlegyintéssel ért véget. Az eltelt idő folyamán egyikünk se volt különösebben rámenős. Soha, semmiben. Ez bizonyára súlyos jellemhibának minősül ma. De az igazatvallva, akkoriban csak a politikai karrieristák voltak rámenősek, és a visszahúzóds számított sikknek köreinkben. Mert az előbbi mindnyájunkat undorított, míg az utóbbi, ha egzisztenciálisan kilátástalan volt is, de rokonszenves magatartás. Így aztán a velünk született élhetetlenséget sikerült megfejelelnünk a visszavonult élet nemességének ideológiájával. Bizony, nem is lett belőlünk semmi. Pontosabban semmi olyan, amivé titkon kívántunk lenni. De sebj, közben megtanultuk, hogyan fordítsuk hasznunkra a negatív hatásokat, kialakítottuk túlélési technikáinkat, rájöttünk, hogy érezzük jól magunkat akkor is, ha rosszul érezzük magunkat. Mindez évtizedekbe telt, s íme, miután mindent elsajátítottuk, megváltozott a rendszer.

„Új műsorhoz új férfi kell” – éneklte Bóni a Csárdaskirálynőben, Rákosi kedvenc darabjában. Csakhogy belőlünk már nem lesz új férfi, és az a típusú régi, akivé mi képeztük ki magunkat, az most se kell. Itt állunk hát nagy tudományunkkal a lila ködben, az új évezred nyitányán. Mint aki sose kellett és most se kell, akinél mindenki okosabb, ügyesebb, csak mert képes úszni az árral. Mert más-

ra se képes, mert születetten beszari, nyájszemű, alázkodó, nyalizó, kicsinyes, óvatos, ravasz és számító ez a nyomorult szerencsétlen, ez a derék átlag, aki mindenkor uralja a földet, javait birtokolja. De nem csak anynyi, szokta mondani ilyenkor Tánco. Nem azért, mintha túl jó véleménye lenne az úgynevezett tömegemberről. De igazágtalan se szeret lenni, ahogy én sem. Láttunk elég sok cimborát és másokat is, akik valósággal megittasultak kiváltságtudatuktól, holott csak parányi tehetséggel jutott több nekik, mint az átlagnak. De ennyi is elegendő ahhoz, hogy önkényesen, mindenki fölé helyezték magukat, lenézzék csetlő-botló, vagy keservesen igyekvő embertársukat, megvessék az önmérsékletet és takarékoskodást. Ilyenképpen kiismertük, hogy ha a babitsi „más vagyok, mint más” tudathoz nem illő szerénység párosul, hanem indokolatlan dölyfösség és gög, akkor a magát kiváltságosnak tudó és valló ember valójában még nevetségesebb és gyarlóbb, mint azon pórnép, akit éppen ő oly igen lenéz és megvet.

A Tanár is kiváltságosnak, másoknál többnek, azaz másnak érezhetné magát, minden oka meglenne rá, de Tánco meg mert volna esküdni rá, hogy – legalább is e téren – a Tanárt nem kísértette meg a Sátán. És ez nagyon nagy dolog egy ilyen érdemdús férfiú esetében. Szerénynek és alázatosnak maradni ott, ahol mások élete-halála kezébe van téve, ez a nagy próba, ez a nagy vizsga! Emberi testünk, ez a véres és gyarló matéria mindenestre két irányba mutat. Egyrészt, hogy éppoly értelmetlen és érdektelen lom a mindent felölelő káoszban, mint bármi más apróság. Másrészt, amit a humanista hirdet és vall, hogy egyszeri, megismételhetetlen együttállásában az öröktől való képmása, lényege nem anyagból való, de az anyagba van írva, szöve, számunkra szétbonthatatlanul.

És Csibráky, vajon mire jutna Csibráky, ha ásatási eredményeitől ő maga részegülne meg. Ha hatalmába kerítené „a minden kérdéses dolog meg van oldva, itt van mindenre a legjobb recept” mámorító érzése. Ha megfelelőbbé változtatná a finom megközelítéseit és óvatos véleményeit? Több, jobb, igazabb lenne, mint így? Aligha.

– Hagyjuk meg a tökfejeknek a kiváltságtudatot – szokta mondani Nádas, Tánco egykori szerett és kiváló főnöke –, mi magunk érzük be szerény zseninkkel!

Ezt egy életre megjegyeztem.

Mindez Tánconak is eszébe juthatott lefelé a lépcsőn, hogy kávé nyerjen az automatából csekély hatvan forintért. Szilárd vasrács, valóságos ketrec védte az automata testét, az Isten tudja mitől? Talán az illetéktelen behatolók kezétől, bár nem tudom, mire gondoltak a rács megrendelői ezzel kapcsolatban, egy klinikai épület belső környezetében, állandó portaszolgálat mellett? Talán Herkulesnek képzelték a tüdőbajosokat és tüdőrákosokat? Akik életük kockáztatása árán megszerezni igyekeznek azt a húsz-harmint ezer forintot, amely maximálisan összegyűlhetett naponta az automatában. Mindenesetre úgy látszik, már a halvány gyanú árnyékáért is érdemes volt szegvasakból elkészíttetni azt az ormóttalan rácsszerkezetet, amely mindmáig valaminő ellenállhatatlan szépséget kölcsönöz a kávéautomatának. Mert különben, egy automata úgy pórén, a maga valóságában, az ugye elég snassz. Valamivel tehát hangsúlyossá kell tenni, hogy ez egy hasznos valami, amivel vissza lehet élni, de ez, íme, meg van előzve, ki van védve a praktikus ketrecce!

A kicsorgó kávé túl édes volt, inkább híg, mint erős, de forró, és tisztességes adag. A kórházon belüli büfében mindezt azonos minőségben, de kisebb adagban, viszont drágábban kapta volna meg. Így valahányszor az automatát választotta, habozás nélkül. Mert igaz, hogy személytelen, de legalább nem szemtelen, nem utálatos, nem vág vissza dühödten az embernek, mint egy furia. Legfeljebb elnyeli a pénzt, és nem ad kávé. Egyszer, számtalan előnyös tulajdonsággal bír.

Táncos már rég nem volt az a választékos, válogatós, ingyenkedő kávézó, mint kezdetben – hogy úgy mondjam –, mint az extrém kávékompozíciók szenvedélyes kipróbálója, kóstolója, aki önálló kísérletektől se riadt vissza. Mígnem egy napon ráébredt arra az igazságra, hogy bárhogy ravaszodik is, a kávé csak kávé marad, legfeljebb rengeteg pénzt költ el arra, hogy ezt az evidenciát valahogy elfedje. És ha már így van, legjobb mindent a maga valóságában izlelni, csak ekkor derülnek ki a turpisságok, már ha vannak. Ugyanakkor a kendőzetlen kávéaroma jelenti a legnemesebb élvezetet e téren, amit közönséges adalékokkal nem lehet méltón fokozni. Ebbéli véleménye szerint élt a továbbiakban Táncos, a kávészertartás megmaradt, de nagyban egyszerűsödött. Mostanára, s ez már jó ideje tart, a szertartás is elmaradt, látszólag fájdalommentesen.

Ha valamin érdemes egyszerűsíteni, hát az életmód az, gondolta Táncos az automata mellé ülve. Lassan kortyolt, bámulta a néptelen előcsarnokot, a sivár architektúrát, ahol semmi részleten nem akad meg a szem, legfeljebb a kívül futó vezetékek rettentő összevisszaságán, és a lelógó armatúrák felett vibráló, poros neoncsöveken. Igen, az úgynevezett kevert fény, gondolta Táncos, amelynek használatát a munkahelyeken kötelezővé tették egy időben. Azaz, a kéken és narancsszínnel világító neoncsövek együttes alkalmazását. A rendelet betartását szigorúan ellenőrizték egy darabig, aztán már a kutya se törődött vele. Új műsorszám jött, új ostobaság, már az se érdekelt senkit, hogy világít-e egyáltalán a neoncső?

Vajon miért ilyen igénytelen, szegényes itt minden, tűnődött tovább Táncos, bizonyára azt válaszolnák, nincs pénz. Semmire sincs pénz. Mellesleg persze ez az igénytelenség kerül a legtöbbe, mert állandó reparálásra, toldozásra-foldozásra szorul, nyeli a pénzt, de mindig rossz marad, örökösen javítani való.

Erre, vagy nem is erre, de hirtelen bekattan Hédi arca, mosolya, ami megtévesztésig hasonlított Polonyi Gyöngyiére, aki az idő tájt volt Táncos kedvenc filmcsillaga. Tejeskávé színű bolti köpenybe öltözött alakjára, hatal-

mas dudáira, és ahogy fapapucsban, meztelen lábszárakkal pipiskedett a boltlépcsőn, hogy Táncos feje fölött átnézessen a túloldalra, mert ismerőst látott ott elmenni. Süt még a késő délutáni nap, vörös és mézszínű levélszőnyeg borítja a Múzeum-kertet és a Kálvin tere. Kattogva jó a villamos az Üllői úton, néhány jegyűzőr ácsorog a Vörösmarty mozi előtt, a szomszédban a presszó félig üres. Táncos szívesen becsalná Hédikét egy kávéra vagy valamire, de a lány nem áll kötélnek. Éppen ezért Táncos úgy érzi, hogy sosem tudnak zöldágra vergődni ők ketten. Kár ezt erőltetni. De azért marad, rágyújt egy újabb cigarettára.

– Egyszer igazán elkéredzkedhetnél előbb. Elmennék valahová.

– Hová?

– Mit tudom én, ahova akarsz, érted, akkor nyugodtan elmehetnénk.

– Tudod, hogy mindig haza kell mennem Anyu miatt.

– Tudom. Anyu!

– Most mi bajod?

– Semmi. Igazán semmi.

Mert nem volt semmi baj, gondolja Táncos, amit esetleg bajnak hittem is, nem volt az, semmiség volt, enyhe, múltó zavar. A baj csak később jött, sokkal később, amikor már elbizakodottan nem számítottam rá, akkor csapott le fájdalmas szigorral. De addig? Még a könnyeknek is szőlői illata és -íze volt, és szinte tapinthatóvá vált, hogy acélozzák testünket-lelkünket a csalódások és féltékenységek.

Elfogyott a kávé és Táncos arra gondolt, hogy bedob még egy hatvanast, de hamar elvetette az ötletet.

Minek turbóznám magam, dűnnyögte, mire mennék vele, meg aztán ezeken a régi históriákon spekulálni is minek? Csak azért, mert most Hédi ke valamitől érzékenyült és üzenget. Amikor szükség lett volna rá, nem üzengetett, tojt a fejemre, sietve visszaadta a lakáskulcsomat, nehogy később meggyanúsíthassam őt valamivel. Én! Bolond egy firma volt mindig is, az is maradt, boldogtalan volt, ha nem panaszkodhatott valami miatt. Úristen, mennyit hallgattam tőle! És mennyit ásitozott nekem úton-útfélen. Kacagott és bőgött egy füst alatt, sose értettem meg, miért. Képes volt addig bőgni, míg a végén úgy nézett ki, mint Asta Nielsen a korai dán filmekben. Alapvető szörnyeteg persze az apja volt, egy cezaromániás pszichopata, a keze alatt vált komplett idegbeteggé Hédi és a testvérei is. Jobb nem bolygatni ezt az egészet, inkább felmegyek a szobámba, gondolta Táncos, és elindult.

Deák László posztumusz regényét a következő számunkban folytatjuk.